

Israelin miehityillä palestiinalaisalueilla, Itä-Jerusalen mukaan lukien, harjoittamien politiikkojen ja käytäntöjen oikeudelliset seuraukset

Kansainvälisen tuomioistuimen neuvo-antava lausunto vastauksena YK:n yleiskokouksen tekemiin kysymyksiin, julkaistu 19.7.2024¹

Yhteenveto, Arabikansojen ystävyysseura ry

* * *

30.12.2022 YK:n yleiskokous esitti Haagin Kansainväliselle tuomioistuimelle pyynnön, että tuomioistuin antaisi neuvoa-antavan lausunnon seuraaviin kysymyksiin²:

- a) Mitä oikeudellisia seurauksia on Israelin jatkuvalla palestiinalaisten itsemääräämisoikeuden loukkaamisella, pitkittyneellä miehityksellä, siirtokunnilla ja vuodesta 1967 lähtien miehitettyjen palestiinalaisalueiden alueliitoksilla, mukaan lukien väestörakenteen ja Jerusalemin luonteen ja statuksen muuttamiseen tähtäävillä toimilla sekä tähän liittyvällä syrjivällä lainsäädännöllä ja toimenpiteillä?
- b) Mitä vaikutuksia yllä mainituilla Israelin politiikoilla ja käytännöillä on miehityksen oikeudelliseen asemaan ja mitkä ovat siitä aiheutuvat oikeudelliset seuraukset kaikille valtioille ja Yhdistyneille kansakunnille?

Oikeudelliset seuraukset Israelin valtiolle

Israelin valtion jatkuva läsnäolo miehityillä palestiinalaisalueille on lainvastaista.

Israelin valtio on velvoitettu lopettamaan laitton läsnäolo miehityillä palestiinalaisalueille niin pian kuin mahdollista. Israelilla on myös velvollisuus estää kaikki laitonta tilannetta ylläpitävä lainsäädäntö ja toimet.

Israelin on lopetettava välittömästi kaikki uudet siirtokuntahankkeensa, evakuoitava kaikki siirtokuntalaiset miehityiltä palestiinalaisalueilta, purettava miehityillä alueella sijaitseva muuri ja sallittava kaikkien miehityksen aikana siirrettyjen palestiinalaisten paluu alkuperäisille asuinsijoilleen.

Israelin valtio on velvoitettu korvaamaan kaikille luonnollisille ja oikeushenkilöille miehityillä palestiinalaisalueilla aiheutetut vahingot. Korvaamiseen kuuluu Israelin velvollisuus maan ja muun kiinteän omaisuuden sekä kaiken muun miehityksen aikana haltuun otetun omaisuuden palauttaminen. Tapauksissa, joissa tällainen palauttaminen ei ole mahdollista, Israelin on korvattava menetykset kansainvälisen oikeuden sääntöjen mukaisesti.

Israelin laittomissa toimissaan toteuttamat velvollisuudet eivät vapauta sitä niistä kansainvälisistä velvollisuuksista, joita se toimillaan loukkaa, erityisesti velvollisuudesta kunnioittaa palestiinalaisten itsemääräämisoikeutta sekä muista kansainvälisen oikeuden ja kansainvälisen humanitaarisen oikeuden asettamista velvollisuuksista.

1 Advisory opinion of 19 July 2024 <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/186/186-20240719-adv-01-00-en.pdf>

Summary <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/186/186-20240719-sum-01-00-en.pdf>

Press release <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/186/186-20240719-pre-01-00-en.pdf>

2 Suomi oli niiden maiden joukossa, jotka pidättäytyivät äänestämästä pyyntöä koskevassa äänestyksessä.

Oikeudelliset seuraukset muille valtioille

Tietyt Israelin loukkaamat velvollisuudet, kuten velvollisuus kunnioittaa Palestiinan kansan itsemääräämisoikeutta ja kielto alueiden hankkimisesta voimakeinoin ovat kaikkia maita koskevia velvoitteita (*erga omnes*).

Kaikki valtiot ovat velvoitettuja olemaan tunnustamatta lainmukaiseksi Israelin valtion laittomasta läsnäolosta miehityillä palestiinalaisalueille johtuvaa tilannetta ja siitä seuranneita väestörakenteen, institutionaalisen rakenteen ja alueen aseman muutoksia, ellei niistä ole sovittu neuvotteluissa osapuolten kesken, sekä olemaan avustamatta tai tukematta Israelin valtion jatkuvan läsnäolon miehityillä palestiinalaisalueilla luomaa tilannetta.

Kaikkien Geneven IV yleissopimuksen sopimuspuolten velvollisuus on varmistaa, että Israel noudattaa kansainvälistä humanitaarista oikeutta.

Oikeudelliset seuraukset Yhdistyneille kansakunnille

Kansainväliset järjestöt, mukaan lukien Yhdistyneet kansakunnat, ovat velvoitettuja olemaan tunnustamatta lainmukaiseksi Israelin valtion laittomasta läsnäolosta miehityillä palestiinalaisalueille johtuvaa tilannetta sekä toimissaan Israelin kanssa kohtelemaan erillisinä Israelin aluetta ja miehitettyjä palestiinalaisalueita.

Yhdistyneiden kansakuntien, erityisesti lausuntoa pyytäneen Yleiskokouksen, sekä Turvallisuusneuvoston tulisi harkita täsmällisiä toimintamuotoja ja jatkotoimia, joiden avulla Israelin valtion laitton läsnäolo miehityillä palestiinalaisalueille saadaan loppumaan mahdollisimman pian, ottaen huomioon tämä lausunto. Kaikkien valtioiden velvollisuus on tehdä yhteistyötä YK:n kanssa näiden toimien saattamiseksi voimaan.

Tuomioistuin korostaa välttämättömyyttä koko YK:n voimistaa ponnisteluja kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta vaarantavan Israel-Palestiinan konfliktin lopettamiseksi.

Tuomioistuimen lausunnon perusteina olevia päätelmiä

YK:n esittämät kysymykset ovat luonteeltaan oikeudellisia. Tuomioistuimella on toimivalta pyydetyin lausunnon antamiseksi eikä sillä ole mitään pakottavaa syytä olla antamatta lausuntoa. Kysymysten aihe koskee laajasti Yhdistyneitä kansakuntia Kansainliiton ajoista lähtien eikä ole vain Palestiinan ja Israelin kahdenvälinen kiistakysymys.

Tuomioistuin arvioi Israelin politiikkoja ja käytäntöjä miehityillä palestiinalaisalueille sille kansainvälisen oikeuden asettamien velvoitteiden kannalta. Pitkittyneen miehityksen kohdalla tuomioistuin huomauttaa, että valtiolla on sen kontrolloimalla alueella valtaa ja velvollisuuksia, jotka perustuvat aina olettamukseen, että miehitys on tilapäinen sotilaallisista tarpeista johtuva tila, eikä sitä voida siirtää miehitysvallalle oikeudeksi alueelliseen herruuteen.

Tuomioistuimen näkemyksen mukaan se, että miehitys on pitkittynyt, ei muuta sen oikeudellista statusta suhteessa kansainväliseen humanitaariseen oikeuteen. Miehityksessä on kyse valtion vallankäytöstä vieraalla alueella. Ollakseen sallittua vallankäytön täytyy aina noudattaa sääntöjä, jotka koskevat väkivallan käyttöä tai sillä uhkaamista, alueiden anastamista väkivallalla tai sen uhalla, sekä itsemääräämisoikeutta.

Israelin vetäytyminen Gazan kaistaleelta ei ole kokonaan vapauttanut sitä miehitystä koskevan lain mukaisista velvoitteista.

Tuomioistuin vahvistaa 2004 antamansa Israelin rakentamaa muuria koskevan lausunnon, jonka mukaan Israelin siirtokunnat Länsirannalla ja Itä-Jerusalemossa sekä niihin liittyvä hallinto ovat vastoin kansainvälistä oikeutta. Tuomioistuin ilmaisee vakavan huolensa siitä, että Israelin siirtokuntapolitiikka on laajentunut 2004 lausunnon antamisen jälkeen. Israelin pyrkimykset saada alueellinen herruus miehityksillä alueilla ovat vastoin kieltoa alueiden haltuunotosta voimakeinoja käyttämällä.

Tuomioistuin päättelee, että Israel soveltaa palestiinalaisiin kansainvälisessä laissa määriteltyjä diskriminoivia lakeja ja toimia. Tätä syrjivää kohtelua ei voida perustella millään kohtuullisilla tai objektiivisillä perusteilla tai legitimeillä yleisillä tavoitteilla. Tuomioistuimen näkemyksen mukaan Israelin hallinnon palestiinalaisiin kohdistamat laajat rajoitukset edustavat järjestelmällistä rotuun, uskuntoon tai etniseen taustaan perustuvaa syrjintää, mikä on vastoin kansainvälisiä oikeus- ja rotusyrjintäsopimuksia.

Israelin vuosikymmeniä jatkuneiden toimien seurauksena palestiinalaisilta on estetty oikeus itsemäärämiseen ja näiden poliittikkojen ja käytäntöjen jatkaminen horjuttaa tämän oikeuden toteutumista tulevaisuudessa. Tuomioistuin on sitä mieltä, että Israelin laittomat politiikat ja käytännöt, miehittyjen alueiden osien haltuunottaminen, väestön pakottaminen muuttamaan muualla, palestiinalaisiin kohdistuva väkivalta, alueen yhtenäisyyden rikkominen pilkkomalla se osiin, Palestiinan kansan pääsyn estäminen luonnonvaroihin ja niiden käyttö oman väestön tarpeisiin sekä Palestiinan kansan oikeuksien taloudelliseen, sosiaaliseen ja kulttuuriseen kehitykseen rajoittaminen loukkaavat Geneven IV sopimusta ja Israelin velvollisuutta kunnioittaa Palestiinan kansan erottamatonta oikeutta itsemäärämiseen.

Israelin poliittikkojen ja käytäntöjen tarkoituksena on jäädä pysyviksi ja saada aikaan peruuttamattomia muutoksia ja merkitsevät alueen suurten osien haltuunottoa. Tuomioistuin katsoo, että Israelin julistukset alueellisesta herruudesta ja alueen tiettyjen osien haltuunottaminen loukkaavat kieltoa alueiden hankkimisesta voimakeinoin.

Tuomioistuimen näkemyksen mukaan Israelilla ei ole oikeutta alueelliseen herruuteen eikä vallan käyttämiseen miehittyjen palestiinalaisalueiden missään osissa. Myöskään Israelin turvallisuusnäkökohdat eivät voi kumota periaatetta, joka kieltää alueiden hankkimisen voimakeinoin.

Tuomioistuin näkee, että miehittyä väestöä ei voida jättää epämääräiseksi ajaksi jännittyneeseen ja epävarmuuden tilaan kieltämällä siltä oikeus itsemäärämiseen samalla, kun miehitysvalta liittyy itseensä osia sen alueesta. Israelin jatkuva asemansa väärinkäyttö miehitysvaltana loukkaa kansainvälisen oikeuden peruseriaatteita ja tekee Israelin läsnäolon miehityksillä palestiinalaisalueilla laittomaksi. Tämä laittomuus koskee koko Israelin vuonna 1967 miehittämää aluetta. Koko tämä alue on myös alue, jolla Palestiinan kansan tulisi voida harjoittaa oikeuttaan itsemäärämiseen ja jonka koskemattomuutta on kunnioitettava.

* * *

Tuomioistuin ei ollut täysin yksimielinen. Tuomarien äänet jakautuivat lausunnon kohdissa seuraavasti:

1. Tuomioistuimella on on toimivalta pyydetyn lausunnon antamiseen:
- puolesta 15, vastaan 0

2. Päätetään suostuu antamaan lausunnon
- puolesta 14, vastaan 1 (Sebutinde)
3. Israelin läsnäolo miehitetetyillä alueilla on laitonta
- puolesta 11, vastaan 4 (Sebutinde, Tomka, Abraham, Aureescu)
4. Israelin on lopetettava laitton läsnäolo miehitetetyillä alueilla mahdollisimman nopeasti
- puolesta 11, vastaan 4 (Sebutinde, Tomka, Abraham, Aureescu)
5. Israelin on lopetettava kaikki siirtokuntatoiminta ja evakuoitava kaikki siirtokuntalaiset
- puolesta 14, vastaan 1 (Sebutinde)
6. Israelin on korvattava miehitetetyillä alueilla aiheutetut vahingot
- puolesta 14, vastaan 1 (Sebutinde)
7. Kaikkien valtioiden velvollisuus on olla tunnustamatta lailliseksi ja olla avustamatta Israelin laittomasta läsnäolosta syntynyttä tilannetta
- puolesta 12, vastaan 3 (Sebutinde, Abraham, Aureescu)
8. Kansainvälisten järjestöjen, ml. YK:n, velvollisuus on olla tunnustamatta lailliseksi Israelin laittomasta läsnäolosta syntynyttä tilannetta
- puolesta 12, vastaan 3 (Sebutinde, Abraham, Aureescu)
9. Kansainvälisten järjestöjen, ml. YK:n, tulee etsiä toimia Israelin laittoman läsnäolon lopettamiseksi mahdollisimman nopeasti
- puolesta 12, vastaan 3 (Sebutinde, Abraham, Aureescu)

Seuraavassa on vastaan äänestäneiden tuomareiden tiedonantojen ydinkohtia.

Oikeuden varapuheenjohtaja Sebutinde arvostelee eriävissä mielipiteessään lausuntoa siitä, että se ei perustu riittävän täsmälliseen, tasapuoliseen ja luotettavaan informaatioon ja että siinä on omaksuttu lausuntopyyntönsä asenteellinen muotoilu, Hänen mukaansa lausunto ohittaa Israelin myöntymisen tuomiosistuimen päätöksen koskeissa kysymyksissä ja vaarantaa konfliktin ratkaisemiseksi jo sovitut neuvottelurakenteet. Sebutinden mielestä lausunto jättää huomiotta konfliktin historialliset taustat ja vivahteet. Lausunnossa esitetty vetäytymisaikataulu on mahdoton eikä ota huomioon Israelin turvallisuusnäkökohtia, ja korvausvaatimukset ovat epäasianmukaisia. Sotilaallista miehitystä koskevaa lakia on tulkittu virheellisesti eikä asiaan liittyviä kysymyksiä ole analysoitu ennalta kriittisesti. Hänen mukaansa ainoa tie kestävään ratkaisuun ovat YK:n ja osapuolten kahdensivuisissa sopimuksissa sovitut neuvottelupuitteet.

Tuomari Tomkan äänestystä selittävässä tiedonannossa sanotaan, että nykyisin Israelin valtio tai ainakin johtavat poliittiset piirit esittävät koko Palestiinan alueen tai ainakin sen pääosan olevan Israelin omaa aluetta siitä huolimatta, että alusta lähtien on ollut tiedossa siirtokuntapolitiikan olevan vastoin kansainvälistä oikeutta. Tomkan mukaan Israelin miehitys sinänsä ei ole lainvastainen, vaan ongelmana ovat Israelin pyrkimykset miehitettyjen alueiden liittämiseksi. Tomka on kuitenkin vahvasti sitä mieltä, että kaikkien valtioiden velvollisuus on olla tunnustamatta tilannetta ja olla avustamatta tilanteen ylläpitämistä, ja että YK:n tulee etsiä keinoja Israelin läsnäolon pikaiseksi lopettamiseksi. Valtioiden tulisi myötävaikuttaa sellaisen tilanteen saavuttamiseksi, jossa Israelin ja Palestiinan valtiot elävir rinnakkain kansainvälisesti tunnustetuina rajoin.

Tuomareiden Tomka, Abraham ja Aureescu esittämän yhteisen mielipiteen mukaan on lainopillisesti virheellistä esittää, että Israelin läsnäolo miehitetetyillä alueilla on lainvastaista ja että sen tulee tämän vuoksi vetäytyä ilman turvallisuustakuuta. Gazan kaistale olisi pitänyt jättää kokonaan lausunnon ulkopuolelle, ei vain 7.10.2022 syntynyttä tilannetta, koska ei ole riittävästi tietoa Israelin kontrollin laajuudesta ja luonteesta Gazassa. Israeli on loukannut kieltoa alueiden hankinnasta voimakeinoin, palestiinalaisten itsemääräämisoikeutta ja kansainvälistä humanitaarista ja ihmisoikeuksia koskevaa oikeutta. Nämä loukkaukset tulee tutkia riippumatta siitä, onko itse miehitys laitton. Länsirannan C-alueen liittäminen on kuitenkin kansainvälisen oikeuden kannalta

väärinteko. Vaikka miehitysvallan velvollisuus on lopetettava miehitys heti, kun se ei ole enää tarpeen turvallisuuden kannalta, on vaikeaa osoittaa, että Israel voisi vetäytyä kokonaan “mahdollisimman nopeasti” ilman turvallisuushäiriöitä. Oslon sopimus ja sen oikeudelliset seuraukset, joissa on sekä itsemääräämistä että turvallisuutta koskevat paketit, ovat edelleen voimassa, ja ne tulisi toteuttaa Israelin ja Palestiinan välillä sovitun neuvottelukehyksen puitteissa. Uusien siirtokuntien rakentaminen on Oslon sopimusten vastaista. Tuomareiden mielestä Israelin siirtokuntahankkeet ja palestiinalaisväestön pakkosiirot ovat osoitus alueliitosaikomuksista C-alueella, mutta eivät koko Länsirannalla. Tuomarit epäilevät sitä, että lausunto myötävaikuttaisi kahden valtion ratkaisun ja kansojen rauhanomaisen yhteisön saavuttamiseen, ja pahoittelevat, että lausunnossa ei rohkaista YK:ta lisäämään ponnisteluja Palestiinan valtion perustamiseen johtavan neuvotteluratkaisun saavuttamiseksi.